

Danish University Colleges

Eleven som forsker

– når elever og lærere sammen undersøger og udvikler skolen

Brøchner-Nielsen, Martin; Bektas, Hirma Ljeskovica; Kristensen, Jannick Dam; Sunesen, Micki Sonne Kaa; Lund, Lea

Publication date:
2021

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication](#)

Citation for pulished version (APA):

Brøchner-Nielsen, M., Bektas, H. L., Kristensen, J. D., Sunesen, M. S. K., & Lund, L. (red.) (2021, feb 16).
Eleven som forsker: – når elever og lærere sammen undersøger og udvikler skolen. UCL Erhvervsakademi og
Professionshøjskole.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Download policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Eleven som forsker

- når elever og lærere sammen undersøger og udvikler skolen

Martin Brøchner-Nielsen

Lærer på Højmarkskolen, Vejen Kommune

Hirma Ljeskovica Bektas

Viceskoleleder på Højmarkskolen, Vejen Kommune

Jannick Dam Kristensen

Lærer på Højmarkskolen, Vejen Kommune

Micki Sonne Kaa Sunesen

Ph.d., forsker ved Nordic Learning - Research & Education

Eleven som forsker

– når elever og lærere sammen undersøger og udvikler skolen

Af: Martin Brøchner-Nielsen¹, Hirma Ljeskovica Bektas², Jannick Dam Kristensen³ og Micki Sonne Kaa Sune-
sen⁴.

Eleven som forsker handler om at lade eleverne få indflydelse på forhold i deres egen skolehverdag. Det kan gøres ved at lade eleverne undersøge og analysere forhold, hvor eleverne i dialog med lærerne vurderer, hvad der er væsentligt at få undersøgt på deres egen skole. Artiklen beskriver, hvordan en tilgang kaldet 'Eleven som forsker' kan danne grundlag for udvikling af undervisning, demokrati og skole. Artiklen formidler, hvad Eleven som forsker er og giver indblik i, hvilket udbytte elever oplever, når man på skolen arbejder med denne tilgang. Der opstilles en række praksiseksempler, som viser, hvordan denne undervisningsform kan gribes an.

Artiklen er opbygget på den måde, at vi først udfolder, hvad *Eleven som forsker* er, og hvad det vil sige at arbejde med denne specifikke tilgang i grundskolen. Dernæst præsenteres eksempler på afprøvninger af arbejdet med Eleven som forsker fra et udviklingsprojekt på Højmarkskolen i Vejen Kommune, og her inddrages perspektiver fra både elever og lærere. Disse eksempler på afprøvninger danner en form for trampolin for et hop ind i praksis. Vi giver nemlig dernæst en række konkrete eksempler på, hvordan undervisningsforløb er blevet afviklet og kommer i denne sammenhæng også ind på, hvordan indhold fra fagene kan supplere og virke udvidende ind på hinanden. Slutteligt ser vi på udfordringerne ved tilgangen og giver forslag til mulige løsninger. Og dernæst giver vi ideer til team- og skolesamtaler om elevinddragelse i regi af perspektivet på eleverne om forskere.

Hvad er Eleven som forsker?

Eleven som forsker sætter fokus på et felt, der handler om at se på de pædagogiske aktiviteter, vi som voksne 'udsætter' børn og elever for (Sommer, 2020; Boie, 2020).

Dion Sommer påpeger, at det fx i forskellige policy-dokumenter er nemt at spore intentionen om at ville arbejde med børns perspektiver, men trods intention er det ikke så håndgribeligt at forstå, hvad der menes med det. Det er ikke defineret særligt præcist i centrale dokumenter, og derfor overlades praktikere med dette grundlag i en situation, hvor det måske oversættes til "at børn skal ses og høres". Men begrebsforståelsen fremstår uden egentlig faglig substans. Det er vanskeligt at praktisere et arbejde med børns perspektiver, hvis man ikke har en fagliggjort forståelse af, hvad det dækker over (Sommer, 2020). Vi vil i denne artikel give bud på, hvordan det at lytte til og inddrage eleverne stemmer og deres perspektiver kan se ud i en skolekontekst, en form vi kalder Eleven som forsker.

Eleven som forsker handler om, at elever sammen med deres lærere undersøger forhold på deres egen skole, med henblik på at lave ændringer på skolen.

¹ Lærer på Højmarkskolen, Vejen Kommune.

² Viceskoleleder på Højmarkskolen, Vejen Kommune.

³ Lærer på Højmarkskolen, Vejen Kommune.

⁴ Ph.d., forsker ved Nordic Learning - Research & Education.

Den måde at arbejde med eleverne på kan være med til at understøtte en meningsfuldhed for eleverne, fordi elevernes resultater ikke blot formidles afslutningsvist til andre klassekammerater i slutningen af projektperioden, hvorefter de ofte aldrig tages op igen. Det meningsfulde består i, at elevernes undersøgelser og analyser bruges til at ændre noget, selv efter de er præsenteret for andre elever på skolen eller ledere og forældre eller skolens bestyrelse. At eleven er "forsker" vil sige, at eleven arbejder undersøgende med forhold i egen skole. Denne ide kommer fra den forskningsdisciplin, som hedder *aktionsforskning* (Sunesen, 2020). Denne tilgang til forskning er blandt andet kendetegnet ved et tæt og ligeværdigt samarbejde mellem forskere og lokale aktører (fx lærere, pædagoger, ledere og elever). Alle deltagere har status som medforskere, og de samarbejder om at både udvikle noget og skabe viden om noget på samme tid.

Eleven som forsker henviser altså til den proces, hvor lærere, elever og evt. forskere sammen undersøger forhold på deres egen skole med henblik på at ændre på disse forhold. Det er en projektbaseret arbejdsform, som giver mulighed for at forene arbejdet med skolens fag, skolens demokrati og skolens udvikling i en og samme bevægelse. Tilgangen matcher denne del af folkeskoleloven:

"Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati"

(Bekendtgørelse af lov om folkeskolen, §1, stk. 3)

Sunesen og Pjengaard (2018) beskriver tilgangen som baseret på fire principper:

1. Princippet om undersøgelse i og af egen skole.
2. Princippet om funktionel tværfaglighed.
3. Princippet om elevdemokrati.
4. Princippet om reelle forandringer af forhold i skolen.

Princippet om undersøgelse i og af egen skole

Princippet om undersøgelse i og af egen skole betyder, at lærere og elever sammen undersøger forhold på deres egen skole. Man kan fx undersøge:

- hvad forbinder elever på denne skole med god undervisning?
- hvad oplever elever på denne skole som det særlige ved et godt klassefællesskab?
- om og i så fald hvordan eleverne har erfaret mobning på skolen?
- Hvordan er fordelingen af taletid mellem elever og lærere i en helt almindelig undervisningslektion i naboklassen?

Man kan undersøge mange forhold. Det vigtige er, at undersøgelsen kan hjælpe med at nuancere problemstillinger, som eleverne oplever som relevante for dem. Dette griber over i princippet om funktionel tværfaglighed.

Princippet om funktionel tværfaglighed

Med dette princip om *funktionel tværfaglighed* menes her, at det, som er styrende for arbejdet, ikke i første omgang er fagene, men derimod den problemstilling, som eleverne og lærerne i fællesskab indtager en undersøgende indstilling til. Først når det er eksplicit, hvad man vil vide mere om, og hvordan man vil undersøge dette, bliver det relevant at finde frem til, hvilken faglighed fra fagene det kan være relevant at samarbejde med eleverne om. Dette er modsat det, som ellers ofte foregår i skolen: at fag er noget, som elever deltager i, fordi det står på skoleskemaet, at de skal det. Dette skal ses som en bestræbelse på at levendegøre det faglige indhold ved at tilføre en nerve; en autenticitet og en konkret anvendelighed til undervisningens indhold. Pointen er at tydeliggøre den mening for eleverne, at de kan bruge det, de lærer, ved at vise dem, hvordan fagenes indhold spiller sammen - om end fagene har forskellige faglige udtryk.

Princippet om elevdemokrati

Princippet om elevdemokrati og næste princip *reelle forandringer på skolen* er tæt relateret. Princippet om elevdemokrati er direkte koblet op på folkeskolelovens §1, stk. 3 (Bekendtgørelse af lov om folkeskolen, §1, stk. 3). Men i denne specifikke tilgang understreger vi, at elevdemokratiet på samme tid er processens dynamo og målsætning. Via demokratisk involverende processer skal skolens demokrati forstærkes yderligere. Det er på den måde en selvforstærkende løftestang for skolens medbestemmelse. Det synlige bevis på medbestemmelsen afgøres af om skolen formår at lave om på sig selv på basis af de underbyggede argumenter, som eleverne fremfører med reference til de undersøgelser og analyser, som de har lavet. Eleven som forsker er en skoletype, som undersøger sig selv med henblik på at tilpasse sig selv til sit eget elevgrundlag. Denne skoleform er responsiv i den forståelse, at den reagerer på den kritiske refleksion, som opstår i dialoger med de mennesker som befolker den.

Princippet om reelle forandringer af forhold i skolen.

Det springende punkt i Eleven som forsker er, om og i hvilken udstrækning skolen er parat til at lave reelle forandringer af forhold i skolen.

Derfor hænger princippet tæt sammen med det foregående princip om elevdemokrati. Det er netop her eleverne oplever at kunne gøre deres indflydelse gældende eller ikke. Af den grund er det væsentligt, at det især med skolens leder er afstemt, hvad der reelt er til forhandling. Denne dialog kan være en vigtig del af forberedelsen af forløbet, dvs. at man, før man går i gang, kommer frem til et fokus af fælles interesse.

Dette lyder måske som en detalje, men fra forskningen ved vi, at det ikke er så nemt endda, men at det trods det er besluttet afgørende for om eleverne byder ind på demokratiet i denne form (Nordahl, 2004). Det vender vi tilbage til.

Afprøvninger af Eleven som forsker

Man kan arbejde med Eleven som forsker i forskellige grader. Man kan fx integrere det i den undervisning, man udfører hen over hele skoleåret, eller mere moderat kan man afvikle sådanne projektføløb en eller to gange årligt i perioder på fx tre eller fire uger. Man kan også vælge, at det hvert år er en bestemt årgang. Det kan fx være, at man på skolen beslutter sig for, at det hvert år er 8. årgang, der i september måned arbejder på den måde – ud fra et fokus af fælles interesse. Ideen er, at skolen kan integrere det som et element blandt flere i sin måde at arbejde med skolens udvikling på.

Vi har arbejdet med Eleven som forsker (Sunesen & Brøchner-Nielsen, 2020) igennem tre år⁵, og de første to år var det kun få elever, som troede, at deres arbejde førte til egentlige ændringer på skolen. Forsknings- og udviklingsarbejdet viste, at det er vigtigt, at skolens ledelse er indstillet på at arbejde med både skolens demokrati og skolens udvikling på en måde, så det er en integreret og implicit pointe, at eleven er forsker, dvs. at elevernes arbejde skal medvirke til ændringer på skolen.

Elevernes oplevelse og forståelse var til start den, at de lavede et projekt, men at det var helt op til lederen alene at beslutte, om dette arbejde skulle føre til noget. Skolen var i starten ikke helt klar til at tage konsekvensen af arbejdet.

⁵ Eksemplerne er baseret på tre års kombineret forsknings- og udviklingsarbejde på Højmarkskolen i Vejen Kommune (Sunesen & Brøchner-Nielsen, 2020). I dette arbejde har forfatterne til artiklen, dvs. tre lærere, ca. 120 elever på 7., 8., og 9. årgang samt en forsker ud fra en aktionsforskningstilgang sammen været undersøgende på potentialerne i en pædagogisk tilgang, der hedder "Eleven som forsker".

Undersøgelsen består af elevernes besvarelse af spørgeskemaer og af kvalitative interviews med lærere og elever. Det er resultater fra disse undersøgelser, som ligger til grund for denne artikel. De praksiseksempler, som beskrives, er dem, som lærerne og eleverne i praksis har samarbejdet om.

Den erfaring er demotiverende for eleverne, fordi der sættes eleven noget i udsigt, som i praksis ikke har rod i de faktiske forhold. Princippet om reelle forandringer af forhold på skolen var altså ikke til stede på skolen.

Men det sidste år vi har arbejdet sammen med eleverne i projekter med fokus på at indrette to af skolens undervisningslokaler, så det var et godt være- og lærested. Elevernes projekter kom til at handle om, hvordan dette konkret kunne gøres – og hvilken viden man kunne lægge til grund for indretningen. Ud fra overskriften "Arbejds miljø og æstetik" igangsatte vi forløbet. Eleverne forskede fx i betydningen af lyd, lys, farver, luft, udsmykning og indretning af lokalerne.

I modsætning til de forrige år har dette forløb altså været koblet op på noget helt konkret. Om dette forhold mellem (1) det konkrete, (2) at resultaterne bruges til noget i praksis på skolen, (3) den store indflydelse på form og indhold i undervisningen - og (4) elevernes læringsudbytte siger en elev fra 9. klasse:

"Jeg synes, det er mega fedt, det her eleven som forsker. Jeg tror en af grundene er, at man selv må bestemme det meste og selv tage stilling til ting, som vores lærer plejer at gøre. Jeg føler, at jeg har lært meget mere, end hvad jeg normalt gør, netop fordi det er noget, jeg selv har valgt at arbejde med. Jeg og min gruppe bliver motiveret, når vi også finder ud af, at det vi har arbejdet med og produceret faktisk bliver brugt. For måske... hvis det var, at det ikke blev brugt, hvad er hele meningen så med, at vi skal lave det?"

Ja, man har da lært noget, men alligevel, så tror jeg ikke, man får den samme følelse, som når det rent faktisk bliver brugt".

Dette elevudsagn indfanger en mangfoldighed af de andre faktorer, som arbejdet med Eleven som forsker også afføder. Det drejer sig om oplevelser af to forhold, som udfoldes nedenfor:

1. Øget læringsudbytte og tilpas udfordring – men ikke for alle.
2. Øget frihed, motivation og mindre kedsomhed – men ikke for alle.

Øget læringsudbytte og tilpas udfordring – men ikke for alle

Set i forlængelse af elevudsagnet ovenfor, så beskriver eleven fra den ene af de to deltagende 9. klasser, at vedkommende har fået et stort læringsudbytte af at arbejde med Eleven som forsker. Denne oplevelse har resonans i den større elevgruppe på tværs af de to 9. klasser. Dette ses i deres samlede svarprocentfordelinger i nedenstående tabel 1, som omhandler elevernes oplevelse af deres læringsudbytte, når de arbejder med Eleven som forsker.

Tabel 1 Når vi arbejder Eleven som forsker, oplever jeg	Pct.
At jeg lærer mere.	67,4%
At jeg lærer mindre.	0,0%
Jeg lærer hverken mere eller mindre.	32,6%

Vi ser således, at over en tredjedel af eleverne oplever at være involveret i et læringsunderstøttende forløb, hvilket også understøttes af data fra tabel 2, som omhandler elevernes oplevelse af at blive udfordret, hvor hele 91,3 % udtrykker at blive udfordret tilpas.

Tabel 2 Når vi arbejder med Eleven som forsker, bliver jeg	Pct.
Udfordret for meget.	0,0%
Udfordret tilpas.	91,3%
Udfordret for lidt.	6,5%
Slet ikke udfordret.	2,2%

Men væsentligt i tabel 2 så udtrykker eleverne sammenlagt 8,7%, at enten bliver de udfordret for lidt eller slet ikke udfordret. Dette er klart et opmærksomhedspunkt, fordi det svarer til, at der i hver klasse kan være en eller to elever, som har denne oplevelse af ikke at blive stimuleret relevant i undervisningen. En elev udtrykker dette helt kort:

”Det var træls den måde, man bare blev smidt ud i tingene”

Dette korte elevudsagn rummer en kompleks problemstilling, som nemt melder sig i arbejdet med Eleven som forsker. Det drejer sig om, at arbejdsformen i vid udstrækning sætter eleverne i en læringsituation, hvor de selvstændigt skal kunne planlægge og organisere store dele af deres arbejde over tid i samarbejde med andre klassekammerater. For nogle elever kan denne brede og frie ramme have modsat effekt end tiltænkt, nemlig den at den kan give nogle elever en oplevelse af ikke at kunne mestre processen. Der ligger således klare invitationer til at stilladsere elever med denne type af vanskeligheder særligt i denne arbejdsform, som Eleven som forsker repræsenterer.

Øget frihed, øget motivation og mindre kedsomhed – men ikke for alle

Nedenfor er opstillet tabel 3, 4, 5 og 6, der rummer elevernes besvarelser og som danner afsæt for at denne overskrift om *øget frihed, øget motivation og mindre kedsomhed* er et udbytte af Eleven som forsker. Som vist i tabel 3 udtrykker 76,1%, at de har mere frihed i timerne, når de arbejder med Eleven som forsker.

19,6%, udtrykker at de hverken har mere eller mindre frihed, og kun 4,3% udtrykker at have mindre frihed. Den lille restgruppe har også her fået vores opmærksomhed – for vores analyse bliver den, at når eleverne oplever at være kastet ud i en for svær læreproces, hvor de bliver overudfordret, så føler de sig mindre frie, keder sig mere og oplever ikke at blive motiveret af den høje grad af indflydelse på valg af form og indhold i undervisningen. Selv om dette kun gælder for ganske få elever, så bliver vi med disse svarprocenter opmærksomme på den for læreprocessen nedbrydende karakter, det kan være for den enkelte elev, når undervisningen rammer ved siden af elevernes forudsætninger for at deltage i den.

Tabel 3 Når vi arbejder med Eleven som forsker	Pct.
Har jeg mere frihed i timerne.	76,1%
Har jeg mindre frihed i timerne.	4,3%
Har jeg hverken mere eller mindre frihed i timerne.	19,6%

Så selv om vi oplevede, at tilgangen skaber gode muligheder for, at eleverne kan føle sig frie, forfølge egne ideer og interesser og dermed være med til at skabe en interessant og udbytterig undervisning, så er der nogle elever, for hvem dette ikke er sandheden. Denne opdagelse rummer for os to aspekter. Vi blev opmærksomme på at:

1. Det er vigtigt, at lærere forbliver aktive og søgende i forbindelse med at skabe differentierede lærings- og deltagelsesmuligheder for eleverne.
2. Denne arbejdsform rummer for mange af eleverne positivt ladede elementer; noget som lærere kan bruge til at informere den øvrige undervisning resten af skoleåret.

I det følgende opstiller vi tabel 4, 5 og 6, som ligger yderligere til grund for de fortolkninger, som vi netop har fremlagt.

Tabel 4 Når vi arbejder med Eleven som forsker, keder jeg mig	Pct.
Mere end jeg plejer.	4,3%
Mindre end jeg plejer.	47,8%
Jeg keder mig hverken mere eller mindre.	47,8%

Tabel 5 Når vi arbejder med eleven som forsker, har jeg indflydelse på, hvad jeg vil arbejde med - og hvordan jeg vil arbejde med det	Pct.
I høj grad.	44,4%
I nogen grad.	55,6%
I mindre grad.	0,0%
Slet ikke.	0,0%

Tabel 6 At selv kunne bestemme emnet, som jeg vil arbejde med...	Pct.
Motiverer mig i høj grad.	56,8%
Motiverer mig i nogen grad.	40,9%
Motiverer mig i mindre grad.	0,0%
Motiverer mig slet ikke.	2,3%

Praksiseksempler

Ovenfor har vi fremlagt, hvad Eleven som forsker er, og hvad vores afprøvninger i vores undersøgelse heraf viser om denne tilgang (se note 5). I det følgende vil vi beskrive nogle eksempler fra praksis på, hvad indhold i et forløb kan være. Der er tale om korte eksempler, som har til formål at give læseren en ide om, hvordan arbejdet med Eleven som forsker konkret kan gribes an. Vi beskriver tre cases, som vi har afviklet i praksis (se note 5).

Case – 7. årgang fokus på skoleoplevelser

I 7. årgang valgte vi "skolen" som tema, og arbejdet skulle føre frem til, at eleverne i grupper skulle producere en kortfilm, der viste problematikkerne omkring netop deres emne. Blandt de emner som eleverne valgte, var fx "de lange skoledage", "læsebånd", "transporttid til og fra skole" og "elever med anden etnisk baggrund".

Undervejs i forløbet skulle eleverne lave lokale undersøgelser af, hvordan deres skolekammerater oplevede de problematikker, de havde rejst, og disse undersøgelser skulle indgå som en del af besvarelsen og fremlæggelsen. Ved den afsluttende fremlæggelse inviterede vi forældre, andre elever og skolens ledelse til at overvære seancen. Undervejs i processen var lærerne hver især garant for, at deres fag blev integreret i elevernes projektarbejde. Vi afholdt små kurser af 10 til 25 minutters varighed inden for nogle emner, som eleverne selv efterlyste mere viden om. Det var kurser om nervesystemet, iltoptagelse eller virkemidler i- og redigering af film.

Case – 9. årgang fokus på arbejdsmiljø og æstetik

På 9. årgang blev temaet "Arbejdsmiljø og æstetik". Vi ville gerne sammen med eleverne fokusere på, hvordan de kunne udvikle og gøre bedre brug af skolens undervisningslokaler, så det i sidste ende kunne få en forhåbentlig gavnlig effekt på deres egen og andres skolegang – nu og i fremtiden.

Grupperne kom langt omkring i emnevalg. De valgte fx emner som indeklima, lyd og møbler. Af fag indgik dansk, naturfag og samfundsfag, dvs. der var tale om et tværfagligt projektforsløb. Undervejs fik vi besøg af en indretningsarkitekt, som lavede et oplæg for os. Til fremlæggelserne deltog vores skoleleder og kommunes konsulent inden for naturfag, matematik og innovation. Lærerne og eleverne var med til at evaluere elevernes produkter og også hele forløbet. Eleverne fremlagde deres resultater, og som en fælles afslutning drøftede vi, hvordan vi med afsæt i elevernes resultater kunne indrette et konkret undervisningslokale. På den måde skulle eleverne bruge det, som de havde lært i forløbet i en konkret og for dem relevant sammenhæng – målrettet det at lave ændringer på skolen.

Case – 9. årgangs fokus på klassens sociale liv

I forbindelse med at vi ønskede at styrke elevernes indbyrdes relationer og samarbejdsevne, afviklede vi et målrettet forløb, hvor eleverne blev undervist i teknikker og samarbejdsøvelser – ud fra teori om motivation og mindset. Formålet var at give eleverne redskaber til at træffe kvalificerede valg i processen omkring gruppearbejdet i arbejdet med Eleven som forsker. I forhold til dette ønskede vi at tydeliggøre betydningen af eget mindset og at vise eleverne, hvordan dette spiller sammen med motivationen for den enkelte elev, men også for gruppen. Ud over at arbejde med teknikker og øvelser, integrerede vi i dette arbejde også elevernes egne erfaringer, som de endvidere delte via korte præsentationer på tværs af de to 9. klasser.

En anden øvelse gik ud på at skabe gode og trygge fællesoplevelser i forhold til en mundtlig præsentation af gruppearbejdet. I gruppen skulle eleverne udvælge en repræsentant, som kunne holde et oplæg a to minutters varighed om gruppens samarbejde og om de valg og fravalg, som de har lavet set i forhold til deres problemformulering. Hver gruppe skulle producere en tegning eller en planche, som de kunne tale ud fra. Imens repræsentanten holdt oplægget, skulle de andre gruppemedlemmer splittes op og lytte til andre repræsentanter fra klassen. På denne måde fik eleverne et indblik i de andre gruppers arbejde. Arbejdet med denne øvelse blev sluttet af med, at eleverne gav hinanden feedback på deres præsentationer, deres produkter og på deres måde at samarbejde på i gruppen.

Hvad man som lærer især skal være opmærksom på i arbejdet med Eleven som forsker

Som det er med al anden undervisning, så er der en del faktorer, man skal være opmærksom på, når man arbejder med Eleven som forsker. Vi vil i det følgende udpege tre temaer:

1. tid og struktur
2. fagkombinationer

3. klare aftaler om håndtering af undervisningsformens iboende uforudsigelighed både for lærere og elever

Tid og struktur

Vi foreslår, at man planlægger forløb, som varer fem til seks uger og bruger syv til 10 undervisningslektioner om ugen, gerne spredt ud over alle ugens dage.

Fagkombinationer

Alle skolens fag kan inddrages i arbejdet med Eleven som forsker. Dog viser vores erfaringer, at danskfaget er særligt vigtigt i forhold til flere punkter, men især i forhold til udarbejdelse af problemformulering og undervisningsmæssige fokuspunkter med det formål at styrke kommunikation i elevernes gruppearbejde.

Klare aftaler – Italesæt uforudsigelighed

Eleven som forsker er en uforudsigelig arbejdsform, som er forbundet med en vis uvished om, hvilket fagligt indhold og hvilke faglige input eleverne efterspørger. Denne uforudsigelighed betyder, at læreren skal være klædt fagligt godt på og ofte må planlægge undervisningen i nuet. Det uforudsigelige nødvendiggør, at de involverede lærere indgår i et tæt samarbejde og er indstillede på at planlægge undervisningen ad hoc under hele forløbet. Det er vores erfaring, at det er meget vigtigt, at teamet har aftalt dette allerede ved opstart, fordi dette på mange måder udfordrer den måde, som mange lærere har for vane at planlægge undervisning på.

Også for eleverne kan denne anderledes undervisningsform være vanskelig. Særligt første gang en klasse arbejder med Eleven som forsker, har eleverne brug for meget guidning og opmuntring. Derfor er det vigtigt, at man tænker over, hvordan den bredt sammensatte elevgruppe kan holdes på sporet i deres læreproces.

Et enkelt greb til at håndtere dette har for os været, at arbejde med hyppige deadlines for udarbejdelse af dele af opgaven. Nogle elever vil i udpræget grad have dette behov for støtte, hvilket er vigtigt for lærerne at være opmærksomme på.

Udfordringer ved Eleven som forsker – og en mulig løsning

Der er mange ting, som man kunne kritisere tilgangen Eleven som forsker for. Vi vælger her at forfølge det spor, som popper op af vores undersøgelser, og som vi beskriver ovenfor. Det drejer sig om, at det for nogle elever er en stor opgave at arbejde på denne måde. Set i lyset af den feedback, som vi fik fra den ene elev, som følte sig fagligt overrumplet, foreslår vi derfor, at man tænker processen i tre faser af forløbet, hvor særligt før-fasen skal have stor vægt. Processen illustreres således:

Før	Under	Efter
Træning af udvalgte faglige og sociale områder	Brug af udvalgte faglige og sociale områder.	Refleksion over processen med et såvel tilbage-skuende som fremadskuende blik.
Fokus på at foregribe udfordringer, som kan opstå i underfasen.	I løbet af processen reflekteres der med henvisning til træningsprocesser i før-fasen.	Vi kigger tilbage og frem.
Vi kigger frem.	Vi kigger tilbage.	

Tabel 7 viser en proces for 'Før, under og efter', som viser stilladserende fokusområder – med refleksion som kernebegreb. Dette er en mulig tilgang til arbejdet med elevernes refleksion over deres læreproces.

I før-fasen forberedes eleverne grundigt på det forløb, som kommer. Eleverne trænes i udvalgte og centrale aspekter af det, som de i selve hovedforløbet kommer til at stifte bekendtskab med. Dette vil skabe rum for, at lærere og elever kan have fælles opmærksomhed på det, som eleverne oplever at have behov for at være forberedt på, fagligt som socialt. Før-fase giver mulighed for at forberede eleverne, så de oparbejder en modstandsdygtighed i forhold til de krav og udfordringer, som de med sikkerhed vil støde på i forløbet

I under-fasen arbejder eleverne med deres projekt, men lærerne forsøger at gribe refleksivt tilbage i tiden ved at få eleven til huske nogle af de strategier, som de har øvet tidligere.

I efter-fasen skabes rum for, at eleven kan kigge refleksivt tilbage på de erfaringer, som eleven har gjort selvstændigt og i samarbejde med andre, samt kigge frem ud fra en eftertanke, som handler om, hvad eleven kan gøre anderledes i fremtiden i lignende forløb. Med fokus på refleksion bliver det måske muligt i højere grad at brobygge mellem elevernes læringserfaringer og på den måde bidrage til, at de ikke oplever unødvendige nederlag i arbejdet med Eleven som forsker.

Opsamling

I denne artikel har vi beskrevet, hvad Eleven som forsker er. Vi har fremlagt den forskningsmæssige viden, som findes i relation til denne tilgang til undervisning, ligesom vi har givet konkrete eksempler på, hvordan man kan arbejde med fagligt og socialt indhold. Klare potentialer i Eleven som forsker er, at tilgangen giver eleverne en oplevelse af at lære mere, være mere fri og motiverede og kede sig mindre end de gør, når de undervises med andre tilgange, som de har erfaringer med. En væsentlig udfordring er, at tilgangen for nogle elever kan være en stor mundfuld, fordi den forudsætter en høj grad af selvstændighed og engagement hos eleven. Dette kan være overordentligt vanskeligt at mobilisere, særligt hos de elever for hvem planlægning og organisering af længerevarende læreprocesser er en udfordring.

Refleksionsøvelser

Følgende spørgsmål kan anvendes til refleksioner i personalegruppen eller på studiet på baggrund af den præsenterede model. Se øvelsesarket bagerst i artiklen, det kan også tages i brug som redskab sammen med refleksionsspørgsmålene herunder:

1. Hvad er fordele og ulemper ved Eleven som forsker?
2. Hvilke kompetencer skal lærere være i besiddelse af for at afvikle et vellykket forløb med Eleven som forsker?
3. Hvad skal elever være gode til for at få det fulde udbytte af denne tilgang til undervisning?
4. Hvilke greb til differentiering kan være relevante med henblik på at imødekomme behov hos de elever, som har vanskeligt ved at planlægge og organisere længerevarende læreprocesser?

Litteraturliste

Bekendtgørelse af lov om folkeskolen, LBK nr 1396 af 28/09/2020.

Boie, M. A. K. (2020). *Elevstemmer i gymnasiet: uddannelse overgår alle* [Ph.d., Aarhus Universitet]. [https://pure.au.dk/portal/da/publications/elevstemmer-i-gymnasiet\(5851f8ba-56d0-4552-8418-bfadf46f93de\).html](https://pure.au.dk/portal/da/publications/elevstemmer-i-gymnasiet(5851f8ba-56d0-4552-8418-bfadf46f93de).html)

Nordahl, T. (2004). *Eleven som aktør*. Hans Reitzels Forlag.

Sommer, D. (2020). På jagt efter børneperspektivet og børns perspektiver. *Kognition og pædagogik*, 30(118), s. 6-17.

Sunesen, M. (2020). Aktionsforskning og professionelles læring i professionelle læringsfællesskaber. I: S. Frimann, J. B. Jensen & M. Sunesen (red.), *Aktionsforskning i et læringsperspektiv* (s. 247-262). Hans Reitzels Forlag.

Sunesen, M. & Brøchner-Nielsen M. (2020). Eleven som forsker – i et dybdelæringsperspektiv. *Kognition og pædagogik*, 30(118), s. 38-46.

Sunesen, M. & Pjengaard, S. (2018). *Eleven som forsker*. Alinea. <https://www.blivklog.dk/eleven-som-forsker/>

Øvelsesark til arbejdet med Eleven som forsker

1. Hvad har eleverne i din klasse indflydelse på – i undervisningen og på skolen mere generelt?
2. På hvilke måder er det tydeligt, at der på skolen er et elevdemokrati?
3. Giv et eksempel på, hvornår og hvordan I på skolen involverer eleverne i udvikling af skolen.
4. Kig på tabel 7.
Sæt tabellens tre faser i relation til et undervisningsforløb eller et projektforsløb, som du enten skal til at lave eller som du allerede har lavet.

Dine noter til spørgsmålene

Akademiske Praksisartikler

Pædagogik & Læring er en del af afdelingen Kompetence- og Organisationsudvikling, der arbejder med mangfoldige kompetence-, videreuddannelses- og praksisudviklingsaktiviteter, store kapacitetsudviklingsprojekter, skræddersyede forløb til kommuner og institutioner og konsulentarbejde i praksis.

Pædagogik & Læring samarbejder med kommuner og private virksomheder om formel kompetenceudvikling, efteruddannelses-aktiviteter og konsulentunderstøttelse lokalt i skoler og institutioner både på individ-, gruppe- og organisationsniveau.

I afdelingen er der et markant fokus på, at kompetence- og kapacitetsopbygningsaktiviteter skal bidrage til at udvikle kvaliteten i professionel praksis. Pædagogik & Læring anvender derfor aktivt forskningsviden om transfer i design af kapacitetsudviklingsprojekter og i indgåelse af samarbejdsaftaler med arbejdsgivere.

Derudover anvender afdelingen forskellige former for aktionslæring som metode til at udvikle professionel praksis.

Pædagogik & Læring er videnproducerende gennem artikler, bøger og andre skriftlige produkter. Afdelingen indgår i samarbejde med UCL's grunduddannelser og forskningsafdelinger om opgaveløsninger.

Denne akademisk praksisrelaterede artikel indgår i udgivelser fra videreuddannelsens medarbejdere i Pædagogik & Læring.

Udgivelserne har sigte på brug i diplomuddannelserne som Pædagogik & Læring udbyder samt i rekvirerede forløb.

Kolofon:

Titel: Eleven som forsker – når elever og lærere sammen undersøger og udvikler skolen

Forfattere: Martin Brøchner-Nielsen, Hirma Ljeskovica Bektas, Jannick Dam Kristensen og Micki Sonne Kaa Sunesen

År: 2021

Redaktør: Lea Lund

Udgiver: Videreuddannelsesafdelingen Pædagogik & Læring, UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole

Hjemsted for udgivelse: Odense M

Copyright: Forfatterne og UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole

URL: <https://www.ucl.dk/om-os/paedagogik-undervisning/paedagogik-og-laering>

Kontakt

Pædagogik & Læring, Niels Bohrs Allé 1, 5230 Odense M

<https://www.ucl.dk/om-os/paedagogik-undervisning/paedagogik-og-laering>